

Література

1. Багрикова А.А., Котов С.Ф. Распределение и структура сообществ однолетних суккулентных галофитов в центральной и восточной части Крымского Присивашья // Учен. зап. Таврич. нац. ун-та. Сер. Биология.-2003.-Т.16 (55), №2.- С.3-13.
2. Котов С.Ф. Конкурентные взаимодействия и аллометрия растений в ценопопуляциях *Salicornia europaea* L. (Chenopodiaceae Vent.) // Укр. бот. журн. – 1999.-Т.56, №4.- С.369-373.
3. Котов С.Ф., Механизмы конкуренции в сообществах однолетних суккулентных галофитов // Укр. бот. журн.-2001.-Т.58, №4.- С.465-470.
4. Котов С.Ф., Калинушкина Е.А. Влияние конкуренции между растениями на цветение *Halimione pedunculata* (L.) Aell. (Chenopodiaceae Vent.) в Центральном Присивашье // Фундаментальные и прикладные проблемы ботаники в начале XXI века: Матер. XII съезда Рус. бот. об-ва (Петрозаводск, 22-24 сент. 2008 г.) Ч.5: Геоботаника, Петрозаводск: Карел. науч. центр РАН, 2008.-С.157-159.
5. Ungar I.A. Are biotic factors significant in influencing the distribution of halophytes in saline habitats? // Bot. Rev.-1998.-V.64, №4.-P.176-199.

ЛУЧНІ КОРМОВІ РОСЛИНИ: РІЗНОМАНІТНІСТЬ, ВИВЧЕННЯ, ШЛЯХИ ПОЛІПШЕННЯ ТА РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЛУКІВ

Гуржій О.О., Двірна Т.С.

Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленки

Серед природних біогеоценозів особливе місце займають лучні фітоценози. За П. А. Чугуновим, луки – це ділянки землі вкриті багаторічною трав'янистою рослинністю, придатних для сінокосяння та пасовищ. Багатство та різноманітність флористичного складу лук обумовлює важливість їх використання. Рослини – цінний харчовий та кормовий продукт, сировина для різних галузей промисловості, для виготовлення будівельних матеріалів чи палива, також слід пам'ятати про фотосинтетичну функцію. Особливу увагу слід звернути на лучні кормові рослини, які поєднують у собі усі вище перераховані властивості, а також займають головне місце у розвитку агропромислового комплексу. На сучасному етапі розвитку сільського господарства здійснюється ряд досліджень цих рослин з метою подальшого удосконалення таких галузей як кормовиробництво, лувківництво і тваринництво, які зараз дещо занепали (у результаті економічної кризи) [2].

При вивченні лучних кормових рослин доцільним є користування такими методами:

- польовий (маршрутний): для встановлення видового складу, поширення місця зростання; фенологічні спостереження та спостереження за колообігом поживних речовин;
- лабораторний: визначення видів, встановлення їх систематичного положення, дослідження біоекологічних особливостей, вивчення хімічного складу і динаміки фізіологічних показників, монтування гербарію.

Найбільш поширеними та типовими кормовими лучними рослинами є представники таких родин: Asteraceae, Fabaceae, Poaceae, Equisetaceae, Labiatae, Rosaceae, Ranunculaceae, Polygonaceae, Boraginaceae, Euphorbiaceae, Plantaginaceae [2].

Щодо шляхів поліпшення та раціонального використання луків, то існує дві системи створення сталого кормової бази на сіножатах і пасовищах: система створення сіяних сіножатей і пасовищ та система поліпшення природних сіно-

жатеї і пасовищ.

При першій системі цілком знижують природну рослинність і на її місці створюють сіяну сіножатє або пасовище. Оскільки у цьому випадку створюється новий тип кормового угіддя, то комплекс заходів щодо його здійснення часто називають корінним поліпшенням [3].

Однак практика показала, що значного перетворення природних кормових угідь можна досягти і шляхом застосування другої системи, через що доцільніше заходи щодо корінного перетворення природних кормових угідь об'єднати в систему створення сіяних сіножатей і пасовищ [1].

До системи поліпшення природних сіножатей і пасовищ входить комплекс заходів, при якому природна рослинність зберігається повністю або частково, але підвищується її урожайність, або кормова якість, або те й інше разом. Іноді цю систему називають системою поверхневого поліпшення або навіть найпростішого поліпшення. Обидва ці терміни не зовсім відповідають характерові заходів щодо поліпшення, тому що більшість їх спрямована не лише на поліпшення рослинного покриття, але й до більш глибокої зміни самого середовища існування рослин. Частина заходів за затратами праці і засобів виробництва займає проміжні положення між обома системами створення сталих і високим урожаїв на сіножатях і пасовищах [3].

Необхідність поліпшення лучних угідь без переорювання диктується й економічними міркуваннями, тому що більшість цих заходів потребує невеликих затрат засобів виробництва [3].

Усі заходи, що входять у систему поліпшення лучних угідь за технічним характером та їх впливом на рослинний покрив об'єднано у декілька груп, які і можна застосувати на досліджуваній території:

- Культурнотехнічні роботи (знищення купин, розчистка від чагарників, очистка від сміття, хмизу, залишення чагарникових смуг у заплавах, регулювання намулу на заплавах лук).
- Поліпшення і регулювання водного режиму (відведення поверхневих застійних вод, зрошення).
- Поліпшення повітряного режиму (боронування, дискування).
- Боротьба з бур'янами та стариною.
- Поліпшення режиму живлення рослин – удобрення сіножатей і пасовищ. Відомо, що при кращому забезпеченні трав мінеральними поживними речовинами та водою продуктивність лук різко збільшується. У такому випадку відбуваються значні зміни у видовому складі рослин як в кількісному, так і в якісному відношенні. Одночасно змінюється і співвідношення мікроорганізмів та зоокомпонентів. У луківництві застосовують органічні, мінеральні, посередньоючі, мікродобрива [1].
- Збагачення й омолодження травостою.

Аналіз умов, при яких поверхневий підсів трав збільшує врожай і якість травостою природних угідь, вказує на доцільність підсіву у травостої в таких випадках: при зрідженні травостою надмірним випасанням; при заново сформованих травостоях; при підсїві в травостої рослин більш конкурентноздатних або рослин інших біологічних груп; при знищенні гербіцидами бур'янів [1].

Внаслідок неправильного використання, відсутності і догляду або в силу природного ходу дернового процесу врожайність лук спадає. Часто причиною цього є ущільнення ґрунту, в результаті чого знижується [1].

Врегульована система випасання та сінокосіння. Урожай пасовища помітно знижується при несвоєчасному спасуванні рослин. При дуже ранньому спасуванні рослин знищуються майже всі нечисленні листки і відростання нових пагонів призведе до ще більшого витрачання запасних поживних речовин, в результаті чого врожай може зменшитись уже в поточному році. Рослина, яка нагромадила до осені в своїх коренях велику кількість поживних речовин, на

наступний рік дає більший урожай порівняно до скошеної або спасеної рослини, у якій в другу половину літа до осені мало відросла отава [3].

Випасати тварин рано навесні і пізно восени не можна, тому що в цей час ґрунт вогий і тварини, які пасуться, своїми копитами розривають дернину, в результаті чого не тільки зменшується врожай, але й утворюються купини. Щоб одержати з пасовища найбільше поживних речовин, треба починати спасувати їх з весни; злаки – на початку кущіння; бобові і різнотрав'я – на початку галушення і закінчувати перше спасування не пізніше цвітіння рослин. Після відростання отави спасувати її також у молодому, соковитому стані, тобто спасувати трави не один, а кілька разів за літо [3].

Слід ввести чергування пасовищ з сінокосами. Правильне визначення часу скошування трав має вирішальне значення в сінозбиранні, від нього залежить як кількість, так і якість сіна. При визначенні оптимальних строків скошування трав необхідно враховувати динаміку їх врожаю і хімічних речовин за вегетаційний період, визначити час максимального збору з гектара поживних речовин. Крім того, необхідно також встановити вплив строків скошування трав на врожай їх у наступні роки. Другі укуси (отава) можливі при ранніх строках першого укусу; максимум одержують при першому укусі в фазі колосіння [3].

Виходячи з наведеного, найбільш ефективними та доцільними є такі заходи, як культуртехнічні, поліпшення водного режиму та інші.

Література

1. Андреев Н.Г. Луговое и полевое кормопроизводство. – М.: Колос, 1984. – 495 с.
2. Єлін Ю.Я., Грисюк М.М. Рослини луків і боліт. – К.: Радянська школа, 1991. – 222 с.
3. Кияк Г.С. Луговодство. – К.: Высшая школа, 1986. – 347 с.

ВИЗНАЧЕННЯ СТАНУ ОБЛИСТНЕННЯ ЗЛАКОВИХ БАГАТОРІЧНИХ ТРАВ

Оніпко В.В., Дубровіна Л.В.

Полтавський державний педагогічний університет імені В.Г. Короленка

Сільське господарство – найважливіша галузь матеріального виробництва, у якій створюються продукти харчування для задоволення потреб населення та сировина для харчової і легкої промисловості. Вирощуючи необхідні рослини, підвищуючи їх продуктивність, людина в процесі багатовікової господарської діяльності змінювала дикі форми, перетворюючи їх на культурні. На відміну від диких родичів культурні рослини можуть успішно рости і розвиватися, проявляти інші цінні якості лише за умови успішного обробітку ґрунту забезпечення в достатній кількості елементами мінерального живлення, своєчасного догляду за рослинами, проведення відповідних заходів спрямованих на боротьбу зі шкідниками та хворобами в умовах високого рівня агротехніки. В іншому випадку продуктивність культурних рослин знижується, якість отриманої продукції падає. Серед польових культур, що вирощуються на корм надзвичайно велике значення мають багаторічні трави. Зелений корм у тому числі пасовищний був і залишається основним кормом при утриманні більшості видів сільськогосподарських тварин. Кормами із багаторічних трав тварини забезпечуються з ранньої весни до глибокої осені. Тривалий період вегетації дає можливість використовувати їх для виготовлення сіна, сінажу, силосу, брикетів, гранул і як пасовища. Багаторічні злакові трави мають високу кормову цінність і дають високі врожаї сіна і пасовищного корму. Тварини на переважно злаковому